

ИДИ САДА РАМЗИ ГУЗАШТАНИ САРДИҲОИ ЗИМИСТОН

«Дар миёни қувваҳои сершумори бадӣ, дар дашту ҷангалҳои Осиёи Марказӣ, ки ҷони инсонро дар азоб ва ба таҳлука меандоخت, бахусус, хушкӣ ва торикӣ бисёр зиёновар буданд. Онҳо дарёфта буданд, ки бар зидди нерӯҳои номбаршудаи бадӣ, озар ё оташ ва раъду барқ муассир буданд. Бар зидди торикӣ бошад, Хуршед чун унсури тавоно муқаддас доништа мешуд. Нисбати ҳамин аст, ки Хуршед дар миёни наҷоди қавмҳои зиёди олами бостон ситоиш ва парастииш шудааст».

Эмомалӣ Раҳмон

Шаб омад, барафрӯхт оташ ба кӯҳ,
Ҳамон шоҳу дар гирди шоҳ он гурӯҳ.
Яке ҷашн кард он шабу бода х(в)ард,
Сада номи он ҷашни фархунда кард.
Зи Ҳушанг монд ин Сада ёдгор,
Басе бод чун ӯ дигар шаҳриёр.

Ин мисраъҳои ҷовидонаи Ҳаким Фирдавсии Тӯсӣ далолатгари пайдоиши яке аз ҷашнҳои бошукӯҳи ниёгонамон, ки имрӯз бо ташаббуси Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон умри дубора гирифт, мебошанд. Бале имрӯз Сада дар радифи Наврӯз ва Меҳргон ҷашнҳои умумимиллӣ эълон шуда, дар саросари кишвар таҷлил мегардад.

Ҷашни Сада ба монанди ҷашнҳои Наврӯз, Меҳргон, ҷашни миллии буда, анъана ва оину суннатҳои ниёгонро дар худ нигоҳ дошта, то ба замони мо мустақилияти худро ҳифз намудааст. Решаи ҷашнҳои мардуми ориётабор аз ибтидо бо табиату кайҳон ва иҷтимоӣ башарӣ иртибот доштааст. Ба ҳамин тартиб, решаи аксари ҷашнҳои ориёӣ бархоста аз кашфиётест, ки ошкор шудани он ба нафъи тамоми ҷомеаи башарӣ будааст. Аз қабилҳои кашфи оташ, баробарии шабу рӯз, ихтироӣ оҳан, даст ёфта ба улуми кишоварзӣ, тиб, риёзӣ ва ғайра. Барои мисол, Каюмарс тибқи ривоёти «Шоҳнома»-и Абулқосими Фирдавсӣ аввалин касе буд, ки тоҷи подшоҳӣ бар сар ниҳода, низоми ҳукуматдориро бунёд гузоштааст.

Дар сарчашмаҳои адабӣ ва тафсириҳои мавҷуд то кунун дар мавриди ҷашни Сада маълумоти фаровоне гирд омадааст, ки аксаран аз таъбири тафсири луғавии ҳуди калимаи “сада” шурӯъ мегардад, ки решаи он ҳанӯз барҷой ва роиҷ аст, ки шумори сад (100) мебошад. Аз ҷумла дар “Фарҳанги асотир ва дostonвораҳо дар адабиёти форсӣ”-и таълифи Муҳаммадҷаъфари Ёҳақӣ омадааст: “Сада, мансуб ба адаби сад, ки аслан аз вожаи «садак»-и паҳлавӣ моя гирифта ва дар арабӣ сазақ ва садақ шуда, ҷашнест, ки дар баҳманрӯз аз баҳманмоҳ (шаби даҳуми баҳман) бо барафрӯхтани оташ, тайи маросими хосе анҷом мегирад”.

Сада ҷашни қадимаи мавсимии халқиятҳои ориёинаҷод ба шумор меравад, ки рӯзи 10-уми моҳи баҳмани солшумории шамсӣ таҷлил мегардид ва мутобиқи солшумории мелодӣ ба поёни шаби 30-ум ва оғози

рӯзи 31-уми январи солшумории мелодӣ рост меояд. Метавон гуфт, ки Сада пас аз 40 шабонарӯзи омадани Шаби Ялдо (дарозтарин шаби аввали моҳи дай) ё худ пас аз гузаштани чиллаи калони зимистон фаро мерасад. Ин чашнро барои он Сада меноманд, ки аслан аз шумораи сад гирифташуда, аз 10-уми моҳи баҳман то омадани Наврӯз 50 шабу 50 рӯзро фаро мегирад. Ба қавли Абурайҳони Берунӣ аҷдодони барӯманди мо шабу рӯзро алоҳида ҳисоб мекарданд, ки он дар якҷоягӣ то расидани Наврӯз 100 шабу рӯзро ташкил менамуд. Иди Сада дар поёни чиллаи калон чун рамзи гузаштани сардиҳои зимистон одатан муждае аз наздик расидани баҳор меовард. Мардум, баҳусус деҳқонон дар шаби Сада бори дигар бузургдошти худои гармию фурӯғи миной Митра (Меҳр)-ро ёдоварӣ намуда, ба поси он гулханҳои бузург меафрӯхтанд ва шодиву хушҳолӣ менамуданд. Сада моҳиятан пирӯзии рӯшноиро бар торикӣ ифода намуда, бо тантанаяи оташафрӯзӣ, омадани фасли баҳору муждаи пешакии Наврӯзро мерасонд.

Хуллас, бо шарофати Истиқлолияти давлатӣ, соҳибихтиёр гардидани миллати тоҷик бо сарварии Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои муаззам муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, чанд сол боз ин чашни таърихӣ низ таҷлил мегардад, ки ин гуна иқдомҳои нақӯ, боиси эҳёи оину суннатҳои ниёгон гардида истодааст.

**Мудири кафедраи алгебра ва назарияи ададҳо, н.и.ф.м., дотсент
Хокиев Д. Ч.**